

TERMENI NEOLOGICI ÎN METALIMBAJUL ECONOMIC AL LIMBII RUSE

Mădălina Florescu-Ciobotaru
București

*“Язык, действительно подобен рамке для картины мира;
но если картина не влезает в рамку, меняют рамку,
не картину.”*

А. А. Леонтьев

Limba este creația capitală a umanității, fiind una dintre cele mai spectaculoase invenții ale minții omenești, capabilă să păstreze memoria trecutului și să înregistreze treptat nemărginirea lumii trăită cu fiecare clipă, pe măsură ce se avansează pe spirala timpului. Limba este lichidul vital care face să circule un flux gigantic de informații exprimate sub formă de cuvinte, o parte a acestora având un caracter trecător, iar o alta rămânând în limbă o perioadă de timp nedeterminată. Așa cum bine a fost subliniat de către numeroși lingviști, limba se află în legătură directă cu comunitatea care o utilizează, prin calitatea ei de mijloc de comunicare și, ca atare, reflectă schimbările sociale, dar nu direct, ci prin urmările lor în modul de a gândi al vorbitorilor și în conformitate cu legile ei proprii. Studiind limba unei epoci, putem reconstitui realitatea unor vremuri demult apuse și, prin urmare, vom fi capabili să înțelegem modul de a gândi al oamenilor din trecut. Deoarece zugrăvește realitatea care este în continuă mișcare, fixarea limbii în anumite tipare pentru perioade mari de timp nu este posibilă. Deși la prima vedere pare a fi conservativă, și aceasta din cauza caracterului normativ imprimat de sintaxă și morfologie, limba este un receptor fin a tot ceea ce se întâmplă în societate, reflectând în mod specific schimbările din toate domeniile activității umane.

Segmentul limbii cel mai supus modificărilor este lexicul, fiind extrem de mobil și de sensibil la toate schimbările din societate, în prezent, în opinia a numeroși lingviști, la nivelul lexicului având loc un puternic proces de înnoire. Acest fapt nu se petrece întâmplător. În perioadele de stabilitate istorică și socială, procesele de dezvoltare lingvistică se desfășoară în mod treptat, moderat, iar schimbările de limbă au loc numai în mod sporadic, fără a afecta componentele sistemului. În

LINGVISTICĂ

perioadele de convulsii sociale și de revoluții istorice, procesele de dezvoltare lingvistică devin mai active. Intensificarea modificărilor la nivelul limbii conduce la apariția următorului fenomen: într-un anumit interval de timp, se produce un număr prea mare de schimbări care nu pot fi adaptate în totalitate în sistemul lexical existent și, de aici, i impresia de haos și nestabilitate. Se pare că noutatea “va topi” limba națională, făcând să nu-i mai fie vizibile granițele și amenințându-i integritatea. Trecutul ne oferă asemenea situații spre a fi studiate; de exemplu așa s-a întâmplat în limba rusă la începutul secolului al XVIII-a, în epoca lui Petru I, după Revoluția din 1917 și astfel de fenomene pot fi observate chiar în prezent. După căderea blocului socialist, în ultimii aproximativ 15 ani, omenirea aflată în căutarea unei noi identități, a avut de parcurs o altă etapă de cotitură din istoria sa, care nu putut să nu-și lase amprenta și asupra limbii.

Limba poate fi comparată cu un organism viu: unele cuvinte mor, în locul lor se nasc altele.

Realizările lumii contemporane din diverse domenii de activitate au dus la o adevărată explozie informațională și am adăuga și terminologică; cum bine se știe, în diversele limbi ale lumii, 90% din numărul noilor cuvinte sunt termeni tehnici și științifici, utilizați în cadrul a peste 1 000 de ramuri sau subramuri ale activității umane apărute în ultima vreme. Numărul noțiunilor cu care se operează în respectivele domenii de activitate este estimat la aproximativ 50 de milioane, iar în condițiile dezvoltării actuale a științei și tehnicii, numărul obiectelor și noțiunilor științifice create anual și care necesită în mod firesc o denumire exactă oscilează între 4 000 și 10 000.

Dacă într-o anumită limbă există nevoia unor noi termeni pentru exprimarea unor concepte sau noțiuni noi, se vor căuta soluții pentru crearea de noi complexe sonore, fie prin adoptarea și/sau adaptarea unor termeni internaționali, dacă există, fie prin crearea de termeni prin mijloace interne ale limbii respective. Este evident că politica în domeniul terminologic trebuie să corespundă politicii lingvistice generale a statului respectiv. Astfel, într-o comunitate în care anglofobia este considerabilă, cum este cazul țărilor francofone, apelul la termenul anglo-american este preferabil să fie evitat.

Supunându-se legilor limbii, terminologia își îmbogățește corpusul de termeni pe două căi fundamentale, și anume: una externă, care constă în împrumuturi din alte limbi și alta internă, prin care noile unități lexicale rezultă din îmbinarea unor elemente deja existente în limbă.

În lingvistica franceză, se folosește termenul de *neologie* pentru a desemna toate procedeele de îmbogățire a vocabularului, atât externe, cât și interne, deopotrivă cu cuvinte și sensuri noi.

Filologul român Vasile Robu aprecia: “Termenul *neologism* (cuvânt nou) cunoaște două accepții: în sens larg, este *neologism* orice cuvânt nou, împrumutat sau creat prin mijloace interne; în sens restrâns, numai cuvântul străin, împrumutat la o dată nu prea îndepărtată, se numește *neologism*.”¹ Prin urmare, vor fi considerate neologisme cuvintele împrumutate în perioada de timp acoperită de conceptul *limbă contemporană* și despre care vorbitorii au conștiința că sunt cuvinte noi. Neologism este cuvântul care prezintă noutate pentru limba care-l împrumută, nu și pentru limba din care este luat, deși, în general, și acolo are uneori caracter neologic. În limba rusă există cuvinte mai vechi, împrumutate înainte de Revoluția din 1917, au avut la început un regim asemănător cu al neologismelor, pe care însă, datorită uzajului, l-au pierdut (de exemplu: *агент, баланс, банк, биржа, бухгалтерия, бюджет, валюта, вексель, депозит, маклер, рабат, рента, такса, тариф, фрахт, штраф, ярмарка* și multe altele). Aceasta înseamnă că un cuvânt împrumutat este neologism atâta timp cât este considerat de vorbitori ca noutate, iar caracterul neologic al cuvintelor cunoaște diferite grade, dacă privim lucrurile de pe pozițiile evoluției limbii. La stabilirea acestei gradații trebuie avut în vedere criteriul timpului și al frecvenței. Cu cât un împrumut se învechește și are circulație largă, cu atât se pierde aspectul său de inovație.

Subliniem că cea de-a doua cale fundamentală de îmbogățire a materialului terminologic însumează, un întreg ansamblu de procedee interne, care au legătură atât cu vocabularul, cât și cu morfologia și care sunt studiate în cadrul unui vast capitol al lingvisticii cunoscut sub numele de formarea cuvintelor.

În prezentul studiu, atenția noastră se va concentra asupra împrumuturilor lexicale din alte limbi care au avut loc relativ recent, acest fenomen deținând un loc bine stabilit printre procesele legate de completarea materialului din terminologia economică a limbii ruse.

Cum bine remarca un lingvist străin², deși foarte înrădăcinat în lingvistică, termenul *împrumut* nu este tocmai potrivit, întrucât “împrumutul” se face fără știrbirea limbii “donatoare” și fără restituire din parte limbii influențate sau “receptoare”.

Cu această precizare, se poate considera că împrumutul lexical în vocabularul unei limbi este inovația de proveniență externă care constă în cuvinte și expresii luate de-a gata dintr-o limbă străină și adăugate fondului lexical existent.

Lingvistul rus S. V. Griniov afirma: “În prima etapă de dezvoltare a terminologiei oricărui domeniu, principalul mod de creare a termenilor este împrumutul”.³ Deși împrumutul de termeni din alte limbi reprezintă unul dintre mijloacele principale de formare și completare a vocabulelor specializate, această problemă în cadrul terminologiei nu se bucură de o concentrare sporită din partea

LINGVISTICĂ

cercetătorilor. Lipsa de atenție față de mijlocele de îmbogățire externe ale lexicului terminologic se poate explica prin faptul că procesul de împrumut al termenilor se deosebește într-o foarte mică măsură de împrumutul de cuvinte care are loc la nivelul limbii literare, această problemă fiind clarificată la nivelul limbii în general. Așa cum am arătat mai sus, majoritatea covârșitoare a cuvintelor nou apărute în limbă aparțin limbajului tehnico-științific, existând cazuri în care inovațiile de vocabular sunt determinate de apariția unui câmp semantic nou, determinat, la rândul său, de aspecte noi, inexistente până la acel moment în realitatea extralingvistică dată. Este tocmai cazul terminologiei tehnice și științifice create în zilele noastre ca răspuns la cerințele revoluției tehnico-științifice din țările avansate și care alimentează tot mai mult lexicul special, informația fiind cel mai bun exemplu în acest sens.

Împrumutul lexical se numără printre cele mai disputate din lexicologie, în prezent în operele diverșilor lingviști putând fi întâlnite puncte de vedere contrare. Unii cercetători consideră creșterea numărului termenilor împrumutați ca pe un fenomen anormal, care poluează limba și care împiedică dezvoltarea mijloacelor limbii interne de formare a cuvintelor. Alții consideră că împrumuturile largesc componența vocabularului și nu numai că nu frânează dezvoltarea limbii, dar conduc și la desăvârșirea mijloacelor specifice limbii care împrumută. Acest fapt se manifestă prin formarea de noi cuvinte utilizând elemente străine, prin apariția unor noi mijloace de formare a cuvintelor, specifice limbii din care se împrumută și nu în ultimul rând prin activizarea unor mijloace interne neproductive de formare a cuvintelor. Așadar, părerea generală din literatura contemporană de specialitate înclină să considere că împrumuturile lexicale nu au drept rezultat “stricarea” limbii, și numai utilizarea exagerată a acestora poate avea un rezultat negativ.

În ceea ce privește perioada actuală, cercetătorul rus L. P. Krîsin aprecia că “unul dintre cele mai active și vizibile procese care au loc în limba rusă contemporană este activizarea utilizării cuvintelor străine”.⁴

În prezent în limba rusă, alături de împrumutul de noi cuvinte din alte limbi se observă un proces de reactualizare și de reîntoarcere în activ a unor cuvinte de origine străină îndepărtate din uzul general în perioada comunistă, deoarece noțiunile exprimate de acestea erau considerate că aparțin lumii capitaliste. Aceste cuvinte existau la periferia limbii, ca istorisme, în lucrările de specialitate care descriau realitățile acelei epoci. Reîntoarse în limbă la o distanță mai mare de o jumătate de secol, ele vor avea încă pentru majoritatea vorbitorilor elemente de noutate, în conștiința acestora fiind receptate ca neologisme. Cum este și firesc, împrumuturile mai vechi au suferit un proces de evoluție semantică, multe dintre acestea, odată cu reactualizarea în limbă și-au sporit numărul de sensuri, acest fapt constituind și dovada largii receptări de care se bucură în rândul vorbitorilor.

De exemplu, *Толковый словарь живого великорусского языка* al lui Vladimir Dalí, apărut în anul 1866, înregistrează cuvântul *фирма* cu următoarea explicație: “[нем. *Firma*, из итал.], имя торгового дома; Домъ открытъ подъ фирмою: Перовъ съ сыновьями”. În *Словарь русского языка*, al lui S. I. Ojegov apărut în anul 1949, același cuvânt este explicat prin: “1. Торговое или промышленное предприятие, производственное объединение. Крупная ф. Торговая ф. Иностранная ф. 2. перен. Внешний вид, прикрыtie, прелог для чего-н. (устарелое). Его сочувствие-только ф. 3. Модная одежда (собираетельное, просторечное). ♦ Под фирмой чего-н. Секрет фирмы.”

În *Толковый словарь русского языка XX в. ♦ Языковые изменения*, apărut în anul 1998 sub redacția cercetătoarei G. N. Skliarevskaja apar noi îmbinări de cuvinte pornind de la *фирма*: *брокерская ф.*, *туристическая ф.*, *посредническая ф.*, *ф.-риэлтор*, *ф.-спонсор*.

De asemenea, o altă dovadă a încetățenirii cuvântului *фирма* în limbă o constituie faptul că servește ca bază de derivare pentru formarea de noi cuvinte: *фирмач*, *фирменный*.

Alți termeni din metalimbajul economic, înregistrați în *Толковый словарь русского языка XX в. ♦ Языковые изменения* ca reactualizări sunt:

акция, *арбитраж*, *аренда*, *аукцион*, *баланс*, *банк*, *банкрот*, *банкротство*, *бартер*, *бизнес*, *бизнесмен*, *биржа*, *брокер*, *бюджет*, *валюта*, *вексель*, *гарантия*, *девальвация*, *демпинг*, *депозит*, *дестабилизация*, *дефицит*, *дефляция*, *дивиденд*, *дотация*, *инвестор*, *инвестиция*, *инспекция*, *инфляция*, *инфраструктура*, *ипотека*, *кампания*, *капитал*, *капитализация*, *квота*, *клиент*, *код*, *коммерция*, *компания*, *компенсация*, *конкурент*, *консорциум*, *контора*, *контракт*, *коррупция*, *кредит*, *кризис*, *купон*, *купюра*, *курс*, *легализация*, *лидер*, *лицензия*, *лобби*, *магнат*, *мандат*, *монополизия*, *облигация*, *операция*, *офис*, *пакет*, *паритет*, *пирамида*, *полис*, *презентация*, *прзидент*, *претендент*, *приватизация*, *приоритет*, *резерв*, *реклама*, *ресурс*, *реформа*, *санация*, *санкция*, *сектор*, *сертификат*, *система*, *ситуация*, *спекуляция*, *стабилизация*, *субаренда*, *талон*, *тариф*, *терапия*, *финансирование*, *финансы*, *фирма*, *фонд*, *шеф*.

În mod tradițional, condiția principală de realizare a împrumuturilor cuvintelor străine a fost considerată prezența contactului direct dintre limba-receptor și limba-susă, prin urmare datorită fenomenului de bilingvism, manifestat la nivelul vorbitorilor. Totuși, bilingvismul, această primă premisă de realizare a împrumutului, nu trebuie să fie înțeles numai ca rezultat al contactului teritorial dintre două popoare vecine, mai ales dacă avem în vedere că în etapa actuală din evoluția limbii, împrumutul se realizează pe cale scrisă. Aceste noi forme ale activității de

LINGVISTICĂ

comunicare, precum lectura, traducerea și comentarea presei străine, a literaturii științifice și publicistice de specialitate, participarea la conferințe internaționale, congrese, simpozioane, schimbul de informații în procesul de elaborare a unor proiecte economice, științifice și tehnice comune, creează un teren favorabil pentru împrumuturile lexicale și terminologice din afară. Dar aceasta constituie numai o anumită fațetă a problemei. Împrumutul este condiționat și de disponibilitatea societății care folosește limba respectivă de a accepta cuvinte de proveniență străină pentru realizarea comunicării; dacă această cerință nu este îndeplinită, atunci împrumutul potențial poate rămâne o perioadă mai mică sau mai mare apanajul unui cerc restrâns de persoane (de exemplu al diplomaților, oamenilor de știință, traducătorilor etc.). Mai mult chiar, societatea, reprezentată de păturile cele mai influente, în virtutea unor cauze de natură socială, politică sau ideologică poate avea o atitudine negativă față de fenomenele de împrumut, iar prin eforturi conștiente și bine direcționate poate înlătura din practica vorbirii o parte din cuvintele străine.

Astfel, la sfârșitul anilor '40 ai secolului trecut, în contextul luptei împotriva "aservirii față de Vest", în limba rusă nu au mai fost acceptate noi împrumuturi lexicale și au fost eliminate din uz multe dintre cuvintele străine deja încetățenite. Elementele lexicale din afară erau asociate cu ideea de nepatriotism și chiar de trădare de țară. La începutul anilor '60, atitudinea față de cuvintele străine s-a schimbat, devenind mai tolerantă. La sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90, au apărut noi condiții economice, politice, culturale, care au determinat o deschidere a societății rusești față de lexicul specializat de proveniență străină, care fusese larg folosit înainte de octombrie 1917. Masele largi au devenit conștiente că Rusia este o țară ce aparține lumii civilizate; au început să circule tendințe integrative, de sincronizare cu valorile universale, contrar pozițiilor vehiculate de sistemul totalitar în care se sublinia mereu antagonismul Est-Vest, opoziția dintre societatea și modul de viață sovietic pe de o parte și lumea capitalistă și existența burgheză, pe de alta; au fost reconsiderate valorile sociale, s-a diminuat accentul pus pe prioritățile de clasă și de partid, în favoarea celor general umane, și, în sfârșit, s-a promovat deschiderea către Apus în plan economic, comercial, cultural, științific, sportiv, de reorganizare a vieții civile etc.

Toate aceste schimbări de ordin social de la începutul anilor '90 au constituit premisele care au favorizat multiplele schimbări ce au avut loc în limbă, dar mai ales la nivelul vocabularului prin numărul mare de cuvinte de origine străină care s-au instalat în vorbire. Aceste schimbări pot fi ilustrate în mod evident utilizând exemple concludente din metalimbajul economic, unde numeroși termeni străini, pătrunși în

ultima perioadă circulă alături de cuvintele rusești deja existente, având drept rezultat apariția dubletelor sinonimice.

Exemple:

дело- <i>акция</i>	предпринимаель- <i>бизисмен</i>	
меценат- <i>спонсор</i>	предпринимаельсво- <i>бизнес</i>	
ссуда- <i>кредит</i>	свидетельство- <i>полис</i>	
маклер- <i>брокер</i>	предложение- <i>оферта</i>	
договор- <i>контракт</i>	бухгалер-ревизор- <i>аудитор</i>	
вкладчик <i>инвестор</i>	имущественный наём <i>аред</i>	
должник <i>дебитор</i>	задаток <i>аванс</i>	

Dintre toate limbajele de specialitate, terminologia economică este cea mai apropiată de vocabularul fondului principal lexical, comerțul și afacerile fiind printre cele mai răspândite ocupații din viața socială, suportând influențele limbajului comun. Numeroși termeni economici sunt utilizați în presă, la radio și la televiziune, pătrunzând în vocabularul de zi cu zi al simplului vorbitor. Din acest motiv, cauzele care determină apariția fenomenului de împrumut la nivelul limbii în general pot fi identificate și la nivelul metalimbajului economic.

După ce am trecut în revistă condițiile și premisele care au favorizat pătrunderea termenilor de origine străină în limba rusă, vom prezenta cauzele și factorii care generează acest fenomen atât de activ la nivelul limbii contemporane în general.

1. Necesitatea de a realiza nominația unor noi noțiuni și fenomene își face simțită prezența în primul rând. Trecerea de la o economie totalitară la economia de piață a condus la apariția unor noi realități, care necesitau propriile forme de

LINGVISTICĂ

exprimare, menite să realizeze o delimitare clară față de vechea structură; de exemplu: *банкомат, диспач, кард, клиринг, лизинг, либерализация, ноу-хау, оффишор, факторинг, фьючерс, холдинг*.

2. Tendința de a reda semnificatul și semnificatul printr-o singură unitate lexicală este o altă cauză. Dacă obiectul de referință reprezintă un întreg sau este perceput de vorbitori ca un întreg, atunci comunitatea lingvistică respectivă tinde să îl exprime printr-un singur cuvânt, înlocuind astfel sintagma sau forma descriptivă care exista în limbă; în acest mod au apărut în limba rusă cuvintele: *аренда* [pol. *arenda*, lat. *arrendare*] pentru “*наём помещения, земельной площади и т. п. во временное пользование*”; *лизинг* [engl. *leasing*] pentru “*сдача в долгосрочную аренду машин, оборудования, средств транспорта, помещений*”; *ноу-хау* [engl. *know-how*] pentru “*технологическая идея, изобретение и т. п., которое при минимуме затрат дают максимальный практический эффект*”, *сейф* - “*несгораемый шкаф*”. Alte exemple: *аваль* - *вексельное поручительство*, *арбитр* - *третейский судья*, *демпинг* - *бросовый экспорт*, *кураж* - *брокерское вознаграждение*, *ваучер* - *приватизационный чек*, *контрофрта* - *встречное предложение*, *тратта* - *переводный вексель*, *индоссамент* - *передаточная надпись*.

3. Necesitatea de a delimita diverse aspecte ce alcătuiesc sfera semantică a unei noțiuni sau cazurile particulare în care apariția unei noțiuni devine tipică pentru un anumit context. Împrumuturile generate de această cauză sunt numeroase, mai ales în limbajele de specialitate. De exemplu, termenul recent împrumutat *аудитор* a fost introdus pe lângă mai vechiul *ревизор* pentru că acesta este specializat pentru un anumit tip de activitate de verificare, și anume pentru controlul financiar al firmelor și companiilor. *Ваучер*, spre deosebire de o simplă hârtie de valoare (*ценная бумага*), reprezintă un document emis de către stat și care dă dreptul cetățenilor de a achiziționa acțiuni și proprietăți ale întreprinderilor din proprietatea statului, aflate în proces de privatizare. *Гешефт* [germ. *Geschäft*] spre deosebire de *бизнес*, are în structura sa semantică o componentă negativă.

4. Apar cauze și factori de natură psiho-socială. Cuvântul împrumutat este receptat de vorbitorii unei limbi sau de o parte a acestora ca fiind mai prețios, mai “savant” sau că “sună” mai bine în raport cu cuvintele proprii. Se poate vorbi așadar de anumite particularități ale cuvântului străin nu numai la nivelul limbii, dar și în conștiința vorbitorilor: în primul rând cuvântul străin are un caracter livresc, este legat de cultura scrisă, de stilul literar al limbii. În al doilea rând, datorită provenienței străine, a lipsei de transparență a acestuia, sensul lui pentru mulți dintre vorbitori se prezintă deseori ca fiind încifrat, de neînțeles; în același timp, această netransparență poate trece drept o marcă a unui limbaj erudit, care nu este accesibil tuturor și de

aceea o vorbire presărată cu cuvinte străine deseori este apreciată ca fiind una de elită. Nu în ultimul rând, datorită înlăturării barierelor politice care au divizat lumea, procesul de activizare a utilizării unor cuvinte de proveniență străină în limbă poate fi interpretat și din perspectiva tendințelor de globalizare, a afirmării unui nou set de valori umane universale, iar preferința vorbitorului pentru cuvântul străin poate fi tradusă prin faptul că acesta și-a asumat rolul în noua lume, aderând la valorile ei.

Marele prestigiu social de care se bucură cuvintele străine în limba care le împrumută generează uneori fenomenul cunoscut sub numele de înnobilare semantică; cuvântul care în limba de împrumut denumește un obiect comun, în limba care împrumută se aplică unui obiect cu o însemnătate mai mare. Astfel cuvântul *boutique* în limba franceză înseamnă “*magazin mic, prăvălieoară*”, fiind împrumutat în limba rusă dobândește sensul de “*magazin în care se vinde îmbrăcăminte modernă*”; același lucru se întâmplă cu anglicismul *shop*; în limba rusă denumirea de *uon* este aplicată nu oricărui magazin, și numai în acela în care se comercializează produse de lux.

În exemplificările date mai sus atrage atenția faptul că multe dintre aceste cauze acționează împreună, ca un complex, fiind legate de diferite tipuri de relații de intercondiționare. Totuși și în aceste situații un anumit factor se dovedește a fi principal, ceea ce ne-a permis să efectuăm clasificarea prezentată mai sus.

În perioada instalării împrumutului străin în limbă, deseori au loc situații în care cuvântul sau termenul respectiv este explicat sau chiar tradus.

Ziarul rusesc *Советская Россия* din 21. 02. 1988 simte nevoia să explice termenul *акцент*: “*Акцент - это подтверждение предприятия-потребителя о получении им заказанной продукции. Акцентовано - значит пинято, пинято значит оплачено*”.

Așa cum am arătat, împrumutul lexical constituie unul dintre principalele mijloace de formare a terminologiei economice din limba rusă, în corpusul de termeni utilizați în domeniul economic existând numeroși termeni de origine franceză, germană, engleză, italiană, spaniolă, etc.

Cele mai vechi împrumuturi pot fi considerate a fi termenii preluați din limbile clasice, greacă și latină, care au început să pătrundă în limbile europene, inclusiv și în limba rusă, începând cu secolul al IX-lea.

Exemplificăm câteva cuvinte-termeni de origine greco-latină:

агент, актив, акцент, амортизация, аренда, аукцион, виза, гонорар, декларация, дефицит, дотация, дивиденд, инфляция, калькуляция, клиент, компенсация, конкурент, консигнация, консолидация, консорциум, контракт, концессия, конъюнктура, кооператив, корпорация, коэффициент, лицензия, реклама, рекламация, опцион, облигация, оферта, синдикат, спекуляция,

LINGVISTICĂ

стагнация, претензия, пеня, презентация, процент, реципиент, сертификат, транзит, эмисия.

În istoria culturii țărilor vest-europene, limbile greacă și latină au jucat un rol important, mărturie fiind și numărul mare al cuvintelor împrumutate din aceste limbi în toate limbile europene. Se știe de asemenea, că multe dintre aceste cuvinte au dobândit un caracter internațional. Subliniem că procesul de clasificare a termenilor din domeniul afacerilor după originea lor, greacă sau latină nu poate fi foarte precis, deoarece este greu de stabilit dacă un anumit termen constituie un împrumut direct sau a intrat în limba rusă printr-o limbă-intermediar. Cuvintele grecești și latinești transpuse în sistemul grafic al limbii ruse păstrează indiciile formale ale limbii “sursă”. Astfel, latinisme în domeniul afacerilor sunt considerate a fi: *агент, акцент, амортизация, аренда, аукцион, депозит, дивиденд, комиссия, консорциум, контракт, регресс*, iar termeni de origine grecească, *ипотека, монополия* și alții.

În afară de exemplele date mai sus mai pot fi prezentate următoarele unități lexicale: *адендум, ассигнование, бонус, депонент, дефляция, диверсификация, инфляция, конкуренция, концепция, кооперация, кредит, номинал, нотификация, референция, стагнация, фактура.*

Aceste cuvinte au fost bine asimilate în limba rusă, intrând în componența a numeroase construcții: *агент арендодателя, импортный агент, аккумуляция средств, банковский акцент, акцент счёта, долгосрочная аренда, аренда площади, бюджетные ассигнования, ассигнования на рекламу, товарный аукцион, дебет счёта, налоговая декларация, банковский депозит, дефицит платежного баланса, внешнеторговый дефицит, диверсификация экспорта, товарная компенсация, рыночная конкуренция, краткосрочный контракт, контракт купли-продажи, прямая кооперация, обеспеченный кредит, кредит на льготных условиях, либерализация торговли, ограниченная лицензия, лицензия на изделие, международная монополия, банковская референция, коммерческая фактура* și altele.

Cele mai numeroase împrumuturi din limbile europene contemporane sunt cele din limba engleză. Acest fenomen se explică prin faptul că în secolul al XVI-lea, Anglia a început să exporte mărfuri în străinătate, inclusiv și la Moscova. În secolul al XIX-lea Marea Britanie avea cea mai mare flotă comercială din lume, unde își desfășurau activitatea atât companii englezești cât și străine. În aceste condiții, Marea Britanie a dezvoltat un comerț neobișnuit de activ pentru acea perioadă, efectuând operații de import-export la nivel înalt. Astfel în Europa, inclusiv și în Rusia, operația de introducere (*ввоз*) și scoatere (*вывоз*) a mărfurilor din țară au fost denumite prin termeni englezești: *импорт* și *экспорт*.

Extrem de numeroase, în special în ultimii ani, sunt împrumuturile din

domeniul economiei preluate din limba engleză, varianta americană cauzalitatea acestui fenomen fiind pe larg expusă mai sus: *акцептант, бартер, бизнес, брокер, демередж, демпинг, дилер, дисконт, дистрибьютер, имидж, импорт, инвестор, инжиниринг, консалтинг, лизинг, листинг, маркетинг, ноу-хау, оффшор, фарвард, холдинг, чартер, экспорт* și altele. Și acestea se dovedesc a fi productive în sistemul limbii ruse: *аукционный брокер, брокер делькредере, биржевой бум, биржевой дилер, банковский дисконт, дисконт векселей, валютный демпинг, принудительный клиринг, клиринг с условной конверсией, нотис о готовности товара, патентный пул, договорное роялти, окрытый чартер, чартер барбоут, акцептированный чек, невидимый экспорт, экспорт товаров, малый бизнес* și altele.

Altă sursă de împrumuturi o constituie limba franceză. Este bine cunoscut faptul că începând cu secolul al XVII-lea, limba franceză a devenit preferată în mediul de la curte, servind ca mijloc de comunicare nu numai pentru nobilime, dar a pătruns și în terminologia militară, în domeniul administrativ, în comerț și finanțe. Chiar în Franța acelor vremuri, odată cu dezvoltarea statului centralizat, o atenție deosebită a fost acordată problemelor financiare. Acestei categorii îi aparțin următorii termeni: *абандон, аваль, аванс, авуары, акциз, акция, арбитраж, баланс, бонны, бонификация, бюджет, валоризация, девизы, депорт, гарантия, каботаж, капитал, картель, компания, котировка, купон, купюра, куртаж, лак, ломбард, рамбурс, сертификат, тариф, франшиза* și altele.

Acești termeni preluați de limba rusă se îmbină cu alte cuvinte autohtone și de împrumut: *аваль векселя, аванс поставщику, авуары в иностранной валюте, ликвидные авуары, делимый акредитив, именная акция, внешнеторговый баланс, текущий бюджет, диспаша по общей аварии, большой каботаж, заемный капитал, капитал предприятия, холдинговая компания, ордерный коносамент, биржевая котировка, котировка акций, валютный сертификат, сертификат денежных средств, импортный тариф, etc.*

Termenii economici din limba rusă de origine italiană constituie un grup semnificativ al unităților lexicale de împrumut din acest domeniu. În trecut bancherii italieni erau cunoscuți în toată Europa, lor adresându-li-se clienți de naționalități diferite atunci când se aflau în dificultate financiară. Acesta poate fi considerat și motivul pentru care mulți dintre termenii din domeniul credito-financiar s-au dovedit a fi împrumuturi din limbă italiană, ca de exemplu: *авария, авизо, ажио, банк, брутто, валюта, делькредере, дизажио, жирант, индоссамент, инкассо, полис, римесса, сальдо, тратта, трансирование, фирма, франко* și altele.

Termenii din limba italiană funcționează activ în terminologia economică atât izolat, cât și în componența îmbinărilor de cuvinte cu caracter constant: *инкассовое*

LINGVISTICĂ

авизо, авизо о платеже, частный банк, брутто за нетто, ключевая валюта, валюта перевода, документарное инкассо, инкассо с немедленной оплатой, сальдо взаимных расчётов, посредническая фирма.

Cuvinte-termeni din limba germană, de asemenea, sunt prezente în număr destul de mare în limba rusă, o cauză principală a acestui fenomen fiind consolidarea odată cu trecerea vremii, în secolele XVIII-XIX, a poziției economice a orașelor germane, care au concentrat toată activitatea de intermediere a comerțului dintre Țările Scandinavice, Anglia și Rusia. Din această perioadă au intrat în domeniul economic termenii: *банкир, банкрот, биржа, бухгалтер, вексель, инвестиция, опцион, маклер, рабат, рента, рентабельность, такса, тариф, трассат, фрахт, итраф, ярмарка*; aceste au un caracter productiv în limba rusă, intrând în componența a numeroase îmbinări de cuvinte și expresii: *зарегистрированная биржа, банковый вексель, вексель на предъявителя, частные инвестиции, биржерой маклер, валютный опцион, опцион на закупку* și altele.

Spania la vremea sa (sec. XVII-XVIII) a avut una dintre cele mai puternice flote din lume, iar comerțul cu celelalte țări, inclusiv cu cele coloniale a cunoscut o înflorire deosebită, chiar și după ce și-a pierdut întâietatea în favoarea Angliei. În acest context multe dintre cuvintele spaniole utilizate în terminologia maritimă au fost păstrate în limbile europene: *карго, кунжута, тьанда, эмбарго* și altele.

Analizând din punct de vedere etimologic componența vocabularului din terminologia economică ne dăm seama că aceasta are un caracter eterogen, principalele surse de formare a corpusului de termeni economici fiind fondul lexical oferit de limba rusă, slavona bisericească și limbile străine cu care s-a venit în contact. Se observă tendința de a se utiliza modele și termino-elemente latinești și grecești, în măsura în care pe parcursul unei perioade lungi de timp, acestea au format un fond terminologic special. Neaparținând nici unei limbi actuale, aceste cuvinte au intrat în patrimoniul cultural al limbilor din arealul european, reprezentând aproape 20% din numărul unităților lexicale ale oricărui domeniu de activitate.

Terminologia economică, ca de altfel și activitatea economică, înregistrează în perioada actuală o ascensiune rapidă, realizând împrumuturi într-o măsură considerabilă din limbile vestice, în primul rând din limba engleză, varianta americană.

Cu toate acestea, terminologia economică a limbii ruse nu se limitează numai la atragerea cuvintelor internaționalizate latine și grecești sau a împrumuturilor din limbile europene, având loc un proces de terminologizare a cuvintelor din limba uzuală prin îngustare sau lărgire a sferei semantice a cuvintelor din vorbirea de zi cu zi, introducerea în câmpul semantic al unui cuvânt a unor elemente din sfera semantică a altora.

Analizând diferite limbi naționale, în special formarea limbilor literare europene, atenția lingviștilor a fost atrasă de faptul că în multe limbi există un număr însemnat de cuvinte asemănătoare ca formă și sens. Deseori comunicarea între vorbitorii unor limbi diferite este ajutată de așa-numiții termeni internaționali. Alături de opțiunea pentru împrumut, tendința de a utiliza termeni cu caracter internațional este mai pregnantă în sfera limbajelor specializate, în cazul nostru în terminologia economică.

“Această tendință este urmarea inevitabilă a faptului că întotdeauna cunoașterea științifică nu cunoaște granițe naționale, statale, ideologice sau de altă natură. Termeni precum: *биржа, банк, брокер, рынок, налог, инвестиция, спекуляция, маркетинг, монополия, фонд, резерв* sau *визнес* trebuie să aibă în toate limbile același conținut semantic. Numai în această situație sunt posibile colaborarea internațională, comerțul, întreprinderile mixte și alte forme ale activității internaționale.”⁵

NOTE

¹Torgu Iordan, Vasile Robu, *Limba română contemporană*, E.D.P., București, 1978.

²Louis Deroy, *L emprunt linguistique*, Paris, 1956, p. 18.

³Гринёв С. В., Введение в терминоведение, Москва, 1996, p. 10.

⁴Л. П. Крыси, Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни, p.142, în vol. *Русский язык конца XX столетия*, Издательство Языки русской культуры, Москва, 2000.

⁵Т Ласлоне, Интернационализмы и заимствования в терминосистеме подъязыка экономики, Кечкемет, 1998, p. 31.

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrânceanu Angela, Călărășu Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu Liliana, Mancaș Mihaela, Pană Dindelegan Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2001.

Bolocan Gheorghe, *Dicționar rus-român*, Chișinău, 1991.

Cotenu Ion, Seche Luiza, Seche Mircea (coordonatori), *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers, București, 1998.

Gavrichina K. S., Sazonov M. A., Gavrichina I. A., *Dictionnaire Commercial et Financier, français-anglais-russe*, Ed. Vikra, Moscou, 1993.

LINGVISTICĂ

Graur Alexandru, *Încercare asupra fondului principal al limbii române*, București, 1954.

Hristea Theodor, *Sinteze de limba română*, Editura Albatros, București, 1984.

Iordan Iorgu, Robu Vasile, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.

Marcu Florin, *Mic dicționar de neologisme*, Editura Albatros, București, 1986.

Stati Sorin, *Cuvinte românești*, Editura Științifică, București, 1964.

Streinu Anca, *Dicționar de economie*, Editura Niculescu, București, 2001.

Șerban Vasile, Evseev Ivan, *Vocabularul românesc contemporan, schiță de sistem*, Editura Facla, Timișoara, 1978

Topală Dragoș Vlad, *Dicționar economic român - englez*, Editura Economică, București, 2000.

Vasilii Emanuel, *Introducere în teoria limbii*, Editura Academiei Române, București, 1992.

Vintilă-Rădulescu Ioana, *Terminologia și problemele ei actuale*, Editura Academiei Române, București, 1999.

Wald Lucia, *Progresul în limbă*, Editura Științifică, București, 1969.

Будагов Р.А., *История слов в истории общества*, Издательство Просвещение, Москва, 1971.

Виноградов В.В., *Вопросы терминологии*, Издательство АН Москва, 1961.

Гринёв С.В., *Введение в терминоведение*, Москва, 1996.

Денисов П.Н., *О некоторых общих аспектах изучения языков науки* în vol. *Современные проблемы терминологии в науке и технике*, Издательство Наука, Москва, 1969.

Даль Владимир, *Толковый словарь живого великорусского языка*, повторение третьго издания, Издательство Цитатель, Москва, 1998.

Канделаки Т.Л., *Значение терминов и система значений научно-технических терминологии* în vol. *Проблемы языка науки*, Издательство Наука, Москва, 1970.

Канделаки Т.Л., *Работа по упорядочению научно-технической терминологии и некоторые лингвистические проблемы возникающие при этом*, Издательство Наука, Москва, 1980.

Канделаки Т.Л., Самбутова Г.Г., *Вопросы моделирования систем значений упорядоченных терминологии* în vol. *Современные проблемы терминологии в науке и технике*, Издательство Наука, Москва, 1969.

Китайгородская М.В., *Современная экономическая терминология* în vol. *Русский язык конца XX столетия (1985 - 1995)*, Издательство Языки русской культуры, Москва, 2000.

Климовицкий Я.А., *Некоторые вопросы развития и методологии терминологических работ в СССР*, Издательство АН, Москва, 1967.

Крысин Л. П. *Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни* în vol. *Русский язык конца XX столетия (1985 - 1995)*, Издательство Языки русской культуры, Москва, 2000.

Крысин Л. П., *Толковый словарь иноязычных слов*, Издательство Русский Язык, Москва, 1998.

Кутина Л.Л., *Языковые процессы возникающие при становлении научных терминологических систем*, Издательство Наука, Москва, 1975.

Журкони Ион, *Некоторые вопросы терминологии в русском языкознании*, Editura RAO, București, 2002.

Ласлоне Т, *Интернационализмы и заимствования в терминосистеме подъязыка экономики*, Кечкемет, 1998, р. 31.

Леонтьев А. А., *Основы психолингвистики*, Издательство Смысль, Москва, 1997.

Ожегов С.И., *Словарь русского языка*, Москва, 1975.

Потебня А.А., *Мысль и язык – труды*, Издательство Лабиринт, Москва, 1999.

Скляревская Г. Н. (главный редактор), *Толковый словарь русского языка конца XX века - языковые изменения*, Издательство Российской Академии Наук, Санкт Петербург, 1998.

Шанский Н. М., *Лексикология современного русского языка*, Издательство Просвещение, Москва, 1971.

REZUMAT

Неологизмы в экономической лексике русского языка

В работе рассматриваются некоторые наиболее актуальные вопросы по изучению неологизмов в русской экономической лексике.

Общеизвестно, что в современном мире достижения в разных областях науки и техники привели к настоящему «лингвистическому» взрыву: в разных языках 90% новых слов это технические и научные слова, и, по расчётам специалистов, число нуждающихся в точном наименовании реалий колеблется от 400 до 10 тысяч.

Лексика является одним из наиболее чувствительных к изменениям элементом языка, способным отразить перемены во всех сферах социальной жизни. На современном этапе русский язык постоянно обогащается двумя путями – внешним и внутренним..

В русской экономической лексике заимствованные из других языков

LINGVISTICĂ

слова являются основным средством дополнения данного терминологического корпуса. Другим важным процессом является возвращение в актив слов иностранного происхождения, вошедших в русский язык до 1917 года, которые потом, в коммунистическое время, были вытеснены из употребления.

Можно учитывать несколько причин, которые, за последние 10 -15 лет, привели к новым заимствованиям в русской лексике: существование прямого контакта между языком – рецептором и языком – источником, открытость лингвистического сообщества к освоению слов иностранного происхождения, общение на индивидуальном уровне между говорящими на разных языках, лингвистическая политика государства.

Кроме лингвистических причин, вызывающих этот весьма активный процесс в современном русском языке, существуют и экстралингвистические, как, например, потребность осуществить номинацию новых понятий и явлений, тенденция выразить понятия одной лексической единицей и др. Немалую роль в этом процессе играет и психологический фактор.

На современном этапе в русской экономической лексике основным источником заимствования слов является американский вариант английского языка.